

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

The Production Management of Beef Cattle in Barns and Free Ranch at Muang District, Kanchanaburi Province

กรรณิกา เมฆแดง (Kannika Mekdaeng)* จิตติมา กันตนามัลลกุล (Chittima Kantanamalakul)**

อัจฉรา โพธิ์ดี (Ajchara Pothidee)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการผลิตและการจัดการ โคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง 2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง 3) ปัญหาและอุปสรรคการผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูงของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ที่เป็นฟาร์มขนาดเล็กในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโค 113 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติเชิงพรรณนา

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเพศชาย และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ทำไร่เป็นอาชีพหลัก เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อปล่อยฝูง อายุ 1 ปี-1 ปีครึ่ง 1 ปีครึ่ง-2 ปี และ 2 ปี-ไม่เกิน 3 ปี มีต้นทุนการผลิตตัวละ 4,289 4,383 และ 9,200 บาท มีกำไรตัวละ 3,711 7,657 และ 5,881 บาท ผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสดตัวละ 7,603 11,293 และ 12,398 บาท ตามลำดับ ในการผลิตโคเนื้อแบบขังคอก เกษตรกรซื้อโคพันธุ์ลูกผสม อายุระหว่าง 1 ปีครึ่ง – 2 ปี และ 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปี เลี้ยงเสริมอาหารข้น ระยะเวลา 4 เดือนจึงขาย มีต้นทุนการผลิตตัวละ 19,417 และ 20,347 บาท มีกำไรตัวละ 1,233 และ 1,136 บาท ผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสดตัวละ 2,517 และ 2,190 บาท ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูงคือแหล่งหญ้าธรรมชาติมีจำกัด เกษตรกรขาดแคลนพื้นที่เลี้ยงโค และขาดแคลนแหล่งน้ำในฤดูแล้ง ในโคเนื้อแบบขังคอกปัญหาและอุปสรรคคืออาหารข้นราคาแพง

คำสำคัญ โคเนื้อ การผลิตโคเนื้อแบบขังคอก การผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช orntid@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช kee39@yahoo.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช achara.chi@stou.ac.th

Abstract

The aims of this research were to study (1) the production of beef cattle in barns and free ranch; (2) the costs and return of rising beef cattle in barns or free ranch ; and (3) the problems and obstacles of cattle famers in the study area (Muang Distric,Kanchanaburi Province) the production of beef cattle in barns and free ranch

The population of this study consisted of famers raising beef cattle in barns and free ranch. The number of cattle farms was medium size at Muang District,Kanchanaburi Province. A sample of 113 farmers was selected through purposive sampling. A structured questionnaire and an interview were used to collect data. Data were analysed using descriptive statistics.

The results showed that the majority of farmers used the free ranch system, and most of the farmers were male. Most of them had primary level education. Most raised beef cattle as a secondary career and had field crop farming as their main occupation. The costs of production of the beef cattle aged 1-1.5 years, 1.5-2 years, and 2 to not more than 3 years to raise were 4,289, 4,383, and 9,200 baht per head, respectively; the profits were 3,711, 7,657 and 5,881 baht per head, respectively, and returns above cash costs were 7,603, 11,293, and 12,398 baht per head, respectively. For beef cattle raised in barns, traders also bought the cattle at the farms and paid immediately. Farmers bought crossbred cattle aged 1.5-2 years or 2 to not more than 3 years to raise. They fed them concentrated feed as a supplement for 4 months. The costs of production were 19,417 and 20,347 baht per head; the profits were 1,233 and 1,136 baht, and returns above cash cost were 2,517, and 2,190 baht per head, respectively.The problems of raising beef cattle in a free ranch system were: limited sources of natural grass and a lack of grazing areas and water in the dry season. The problem of raising beef cattle in barns was the expense of concentrated feed.

Keywords: Beef cattle, Beef cattle in barns, Beef cattle in free ranch

บทนำ

โคเนื้อเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ความนิยมและความต้องการบริโภคเนื้อโคภายในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อในปัจจุบันจึงปรับเปลี่ยนเป็นการเลี้ยงเชิงธุรกิจมากขึ้น เกษตรกรมีรูปแบบการเลี้ยงอย่างจริงจัง เลือกใช้พันธุ์ที่เหมาะสมต่อรูปแบบการผลิต และมีการวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ ทำให้เนื้อโคที่ได้มีคุณภาพดีกว่าเดิม และสามารถทดแทนเนื้อโคคุณภาพดีที่นำเข้าจากต่างประเทศได้ การผลิตโคเนื้อในจังหวัดกาญจนบุรีคิดเป็นร้อยละ 4.08 ของจำนวนโคเนื้อทั้งหมดในประเทศไทย ระบบการตลาดโคเนื้อในจังหวัดกาญจนบุรีอยู่ในตลาดระดับกลาง และตลาดระดับล่าง ซึ่งรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งการเลี้ยงแบบขังคอกและการเลี้ยงแบบปล่อยฝูง ในการเลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกเป็นการเลี้ยงระยะสั้น 3-4 เดือน คุณภาพของเนื้อโคจัดอยู่ในตลาดระดับกลาง ส่วนการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง อยู่ในตลาดระดับล่าง เป็นรูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่ในจังหวัดกาญจนบุรี การเลี้ยงโคเนื้อในแต่ละรูปแบบอาศัยปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน ในโคเนื้อแบบขังคอกต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่อยู่ที่ ค่าพันธุ์โค อาหารข้น และอาหารหยาบ ซึ่งเป็นต้นทุนเงินสดแทบทั้งสิ้น ส่วนรูปแบบการเลี้ยงโคปล่อยฝูงนั้นปัจจัยที่สำคัญคือ พื้นที่สาธารณะสำหรับไล่ต้อนและปล่อยเลี้ยง ในปัจจุบันเกษตรกรขาดแคลนพื้นที่ในการไล่ต้อนและปล่อยเลี้ยงเนื่องจากการนำไปปลูกพืชเศรษฐกิจเช่น อ้อย มันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงทั้งโคเนื้อแบบขังคอก และโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอดของฟาร์ม และเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรบางรายต้องลดจำนวนโคเนื้อลงและหันมาปลูกพืชอาหารสัตว์ไว้รองรับยามขาดแคลน รวมทั้งกักตุนฟางไว้ยามหน้าแล้ง

การจัดการการผลิตโคเนื้อแต่ละรูปแบบนั้นมีการจัดการที่แตกต่างกัน การศึกษาถึงสภาพการผลิต ต้นทุนผลตอบแทน ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อทั้ง 2 รูปแบบจะเป็นแนวทางในการเลือกรูปแบบการผลิตโคเนื้อที่เหมาะสมกับทรัพยากร และระบบการจัดการการผลิต ลดปัญหาอุปสรรคในการจัดการฟาร์ม และเป็นแนวทางให้เกษตรกรผู้สนใจในการทำฟาร์มโคเนื้อได้นำการเปรียบเทียบรูปแบบการผลิต ใช้ในการตัดสินใจของเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป และการจัดการโคเนื้อของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและ โคเนื้อแบบปล่อยฝูง
- 2.2 เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและ โคเนื้อแบบปล่อยฝูง
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและ โคเนื้อแบบปล่อยฝูง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ฟาร์มโคเนื้อขนาดกลางมีจำนวนโค 20 - 50 ตัว ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโค 113 ราย จาก 9 ตำบลได้แก่ ตำบลวังเย็นตำบลลาดหญ้า ตำบลบ้านเก่า ตำบลเกาะสำโรง ตำบลปากแพรก ตำบลแก่งเสี้ยน และตำบลท่ามะขาม ตำบลวังดัง และตำบลหนองหญ้า โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน มีประเด็นคำถาม ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 2) การจัดการการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร 3) ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อในรอบปี 2553 4) ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อ จากแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์โดยการบรรยาย ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและการจัดการ โคนี้อของเกษตรกรผู้ผลิตโคนี้อแบบขังคอกและโคนี้อแบบปล่อยฝูง ผลการวิจัยพบว่า การเลี้ยงโคนี้อของเกษตรกรในอำเภอเมืองกาญจนบุรี ส่วนใหญ่ระบบการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงโคนี้อแบบปล่อยฝูงร้อยละ 82.3 เลี้ยงโคนี้อรูปแบบขังคอกเพียง ร้อยละ 17.7 เท่านั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนี้อส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 74.3 มีอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 39.8 เกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 77.5 เหตุผลส่วนใหญ่ในการเลี้ยงโคนี้อเพราะเป็นอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวร้อยละ 63.7 เกษตรกรประกอบอาชีพทำไร่เป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 43.4 รองลงมาคือทำนา ร้อยละ 22.1 และเลี้ยงโคนี้อเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 85.4 ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรมีรายได้ในครัวเรือน 50,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 34.5 รองลงมาคือรายได้ 100,001-150,000 บาทต่อปี ร้อยละ 33.6 ส่วนใหญ่เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงโค 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.3 มีประสบการณ์เฉลี่ย 18.85 ปี และเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคจากประสบการณ์ของตัวเองร้อยละ 64.6

1.1 การเลี้ยงโคนี้อแบบปล่อยฝูง มีลักษณะการเลี้ยงโดยเกษตรกรไล่ค้อนโคไปเลี้ยงตามพื้นที่สาธารณะริมทาง หรือพื้นที่ที่รกร้าง ทุ่งนา ไร่ สวน และพื้นที่ที่เพื่อนบ้านอนุญาตให้นำโคไปปล่อยเลี้ยงได้ เกษตรกรซื้อโคจากเกษตรกรด้วยกัน ร้อยละ 64.5 รองลงมาคือขยายพันธุ์จากฟาร์มตนเองร้อยละ 33.3 พันธุ์โคส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์พื้นเมืองร้อยละ 77.4 รองลงมาคือพันธุ์ลูกผสมอเมริกันบราห์มัน และลูกผสมอินดูบราซิล ร้อยละ 67.8 และ 61.1 เกษตรกรซื้อโคเข้าฟาร์มอายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี ร้อยละ 40.8 โรงเรือนโคนี้อแบบปล่อยฝูงส่วนใหญ่เป็นพื้นดินร้อยละ 97.8 และไม่มีหลังคา ร้อยละ 61.3 มีการมุงกระเบื้องและมุงสังกะสีเพียงเล็กน้อย รั้วทำด้วยไม้ ไม้ไผ่ร้อยละ 74.2 และบางฟาร์มใช้การล้อมลวดปล่อยกระแสไฟ โรงเรือนส่วนใหญ่ไม่มีรางอาหาร ร้อยละ 61.3 และไม่มีอ่างน้ำ ร้อยละ 49.5 เกษตรกรมีการให้อาหารหยาบอย่างเดียวร้อยละ 94.6 โดยวิธีการตัดมาให้กินร่วมกับการปล่อยให้แทะเล็ม ร้อยละ 55.9 เกษตรกรมีการถนอมอาหารหยาบเพียงร้อยละ 5.4 เท่านั้น โดยมีการเสริมอาหารหยาบเพิ่มเติมในช่วงขาดแคลน เช่น ฟาง ต้นข้าวโพด และวัสดุเศษเหลือจากการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 38.7 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการเลี้ยงโค ร้อยละ 51.6 วิธีการผสมพันธุ์เกษตรกรใช้พ่อพันธุ์ควมฝูง ร้อยละ 96.8 และส่วนใหญ่เกษตรกรเปลี่ยนพ่อพันธุ์ควมฝูง 3 ปีต่อครั้ง ร้อยละ 40.8 และเปลี่ยนพ่อพันธุ์ 4 ปีต่อครั้ง ร้อยละ 34.4 อัตราการให้ลูกเฉลี่ยปีละ 1 ตัว ร้อยละ 52.2 รองลงมาคืออัตราการให้ลูกเฉลี่ย 3 ปี 2 ตัว ร้อยละ 45.7 เกษตรกรมีการคัดโคสาวออก ร้อยละ 43.0 เกษตรกรส่วนใหญ่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ร้อยละ 84.9 แต่ก็ยังพบโรคปากและเท้าเปื่อยระบาดในฟาร์ม ร้อยละ 87.5 เมื่อโคเป็นโรคเกษตรกรรักษาเอง ร้อยละ 41.9 รองลงมาคือตามสัตวแพทย์ ร้อยละ 32.3 และผู้ที่ให้ความรู้เรื่องยาแก่เกษตรกรคือเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ ร้อยละ 80 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการทำทะเบียนบันทึก ร้อยละ 93.5 การกำจัดมูลโคเกษตรกรตากแห้งแล้วขาย ร้อยละ 50.5 รองลงมาคือ ใส่แปลงหญ้าและพืชไร่ ร้อยละ 40.9

1.2 การเลี้ยงโคนี้อแบบขังคอก ลักษณะการเลี้ยงคือจำกัดให้โคอยู่ในคอกหรือโรงเรือน เกษตรกรเป็นผู้หาอาหารหยาบโดยตัดมาให้กินในทุกมื้อ และมีการเสริมอาหารข้นเพื่อเพิ่มคุณค่าทางอาหารเพื่อให้โคเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น เกษตรกรซื้อพันธุ์โคมาจากตลาดนัดโค/กระบือเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.0 รองลงมาคือซื้อจากฟาร์มเกษตรกร ร้อยละ 45.0 พันธุ์โคที่เกษตรกรเลี้ยงคือ โคพันธุ์ลูกผสมอเมริกันบราห์มัน ร้อยละ 95.0 รองลงมาคือโคพันธุ์ลูกผสมอินดูบราซิล ร้อยละ 50.0 และ เลี้ยงในระยะเวลา 3-6 เดือนแล้วขาย เกษตรกรซื้อโคเข้าฟาร์มอายุ 1 ปี- ไม่เกิน 2 ปี ร้อยละ 65.0 รองลงมาคืออายุ 2 ปี- ไม่เกิน 3 ปี ร้อยละ 25.0 ลักษณะโรงเรือนของโคขังคอกจะมีความทนทานแน่นอนหนากว่าโคปล่อยฝูง โดยพื้นคอกเป็นพื้นปูนซีเมนต์ ร้อยละ 40.0 เป็นพื้นดิน ร้อยละ 55.0 โรงเรือนมุงด้วยกระเบื้อง ร้อยละ 55.0 และสังกะสี ร้อยละ 35.0 รั้วทำด้วยไม้ ไม้ไผ่ ร้อยละ 74.2 รองลงมาคือไม้และเหล็กแป้น ร้อยละ 30.0 รางอาหารเป็นรางฉาบด้วยปูนซีเมนต์ ร้อยละ 95.0 และมีอ่างน้ำทุกฟาร์ม เกษตรกรให้อาหารโคขังคอกด้วยอาหารหยาบผสมอาหารข้น โดยการตัดมาให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

กิน เกษตรกรมีการเก็บถนอมพืชอาหารหยาบถึงร้อยละ 40 และเกษตรกรทุกรายใช้แหล่งน้ำจากน้ำบาดาล เกษตรที่เลี้ยงโค ชังคอกแล้วมีการเลี้ยงโคแม่พันธุ์ร่วมด้วย มีการเปลี่ยนพ่อพันธุ์ผสม ร้อยละ 80.0 มีการเปลี่ยนพ่อพันธุ์ปี และ 4 ปี ต่อครั้ง ร้อยละ 37.5 เท่ากัน อัตราการให้ลูกเฉลี่ยของแม่โคปีละ 1 ตัว ร้อยละ 80.0 และมีการคัดโคสาวที่ผิดปกติออกร้อยละ 30.0 เกษตรกรทุกฟาร์มไม่มีการตรวจโรคโคก่อนนำเข้าคอก เกษตรกรทุกรายมีการป้องกันโรค โดยการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ปากและเท้าเปื่อย ยาถ่ายพยาธิและยาบำรุง จากการศึกษาพบว่าโคเนื้อแบบชังคอกส่วนใหญ่เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยเกือบ ทุกฟาร์ม แม้จะมีการฉีดวัคซีนแล้วก็ตาม ในการรักษาโรคเกษตรกรจัดการโดยตามอาสาปศุสัตว์ป้องกันโรค ร้อยละ 55.0 และ ตามสัตวแพทย์มารักษาร้อยละ 25.0 หน่วยงานที่ให้ความรู้เรื่องยาแก่เกษตรกรทุกฟาร์มคือเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ เกษตรกร ไม่มีการทำทะเบียนจذبันท์โค และเกษตรกรกำจัดมูลโคโดยการปล่อยใส่แปลงหญ้าและพืชไร่ ร้อยละ 85.0 รองลงมาคือ ตากแห้งแล้วขายร้อยละ 20.0

2. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อแบบชังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง สรุปผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตโคเนื้อแบบชังคอก และโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ตามช่วงอายุต่างๆ

รายการช่วงอายุ รูปแบบโคเนื้อ	ต้นทุน และผลตอบแทน (บาท/ตัว)				
	1ปี – 1ปีครึ่ง		1 ปีครึ่ง-2ปี	2ปี-ไม่เกิน 3ปี	
	โคปล่อยฝูง	โคปล่อยฝูง	โคชังคอก	โคปล่อยฝูง	โคชังคอก
ต้นทุนผันแปร (รวม)	2,549	3,138	19,033	7,808	19,872
ไม่เป็นเงินสด	2,152	2,391	1,118	5,125	798
เป็นเงินสด	397	747	17,915	2,683	19,074
ต้นทุนคงที่ (รวม)	1,740	1,245	166	1,392	256
ไม่เป็นเงินสด	1,670	1,233	161	1,367	221
เป็นเงินสด	70	12	5	25	35
รวมต้นทุนการผลิตทั้งหมด	4,289	4,383	19,417	9,200	20,347
ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (รวม)	3,822	3,624	1,279	6,492	1,019
ต้นทุนที่เป็นเงินสด (รวม)	467	759	18,138	2,708	19,328
รายได้ (รวม)	8,000	12,040	20,650	15,081	21,483
ราคาโคเนื้อที่ขายได้	8,000	12,000	20,500	15,000	21,333
รายได้จากการขายมูลโค	-	40	150	81	150
ผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสด	7,603	11,293	2,517	12,398	2,190
กำไร	3,711 ^{1/}	7,657 ^{2/}	1,233 ^{4/}	5,881 ^{3/}	1,136 ^{4/}

หมายเหตุ: ^{1/} : ระยะเวลาเกษตรกรเลี้ยง 1 ปีครึ่ง

^{2/} : ระยะเวลาเกษตรกรเลี้ยง 2 ปี

^{3/} : ระยะเวลาเกษตรกรเลี้ยง 3 ปี

^{4/} : ระยะเวลาเกษตรกรเลี้ยง 4 เดือน

2.1 ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูง การศึกษาคำนวณหาต้นทุนการผลิตโคเนื้อ รูปแบบปล่อยฝูงอายุ 1 ปี – 1 ปีครึ่ง ระยะเวลาการเลี้ยง 1 ปี – 1 ปีครึ่ง พบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกร ส่วนใหญ่แล้วเป็น

ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เช่นค่าแรงงาน เพราะเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือน และค่าอาหารหยาบ รายได้ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายโคเนื้อ เกษตรกรมีรายได้จากการขายโครวม 8,000 บาทต่อตัว มีต้นทุนที่เป็นเงินสด 397 บาทต่อตัว เกษตรกรมีกำไร ตัวละ 3,711 บาทต่อตัว มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสด 7,603 บาทต่อตัว

การศึกษาคำนวณหาต้นทุนการผลิตโคเนื้อรูปแบบปล่อยฝูงอายุ 1 ปีครึ่ง – ไม่เกิน 2 ปี ระยะเวลาการเลี้ยง 1 ปีครึ่ง – ไม่เกิน 2 ปี พบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกร ส่วนใหญ่แล้วเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าแรงงาน และค่าอาหารหยาบ รายได้ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายมูลโค และโคเนื้อรวม 12,040 บาทต่อตัว มีต้นทุนที่เป็นเงินสด 747 บาทต่อตัว เกษตรกรมีกำไร 7,657 บาท มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสด 11,293 บาทต่อตัว

การศึกษาคำนวณหาต้นทุนการผลิตโคเนื้อรูปแบบปล่อยฝูงอายุ 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี ระยะเวลาการเลี้ยง 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี พบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เช่นค่าแรงงานเพราะเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือน และค่าอาหารหยาบ รายได้ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายมูลโค และโคเนื้อรวม 15,081 บาทต่อตัว มีต้นทุนที่เป็นเงินสด 2,683 บาทต่อตัว เกษตรกรมีกำไร 5,881 บาทต่อตัว มีผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสด 12,398 บาทต่อตัว

2.2 ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อแบบขังคอก เกษตรกรขายโคเนื้อลูกผสม อายุระหว่าง 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี ร้อยละ 65.0 และโคเนื้ออายุ 1ปี-ไม่เกิน 2 ปี ร้อยละ 35.0 ทุกฟาร์มมีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม มีการซื้อโดยเหมาตัว ร้อยละ 85.0 และซื้อโดยการชั่งน้ำหนักเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น

การศึกษาคำนวณหาต้นทุนการผลิตโคเนื้อรูปแบบโคขังคอกอายุ 1 ปีครึ่ง – 2 ปี ระยะเวลาการเลี้ยง 4 เดือน พบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด ได้แก่ ค่าพันธุ์โค รองลงมาคือค่าอาหารข้น ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสดส่วนใหญ่เป็นค่าเสียโอกาสเงินลงทุน และต้นทุนด้านแรงงานเนื่องจากเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือน รายได้ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายโคเนื้อและมูลโค เกษตรกรมีรายได้รวม 20,650 บาทต่อตัว มีต้นทุนที่เป็นเงินสด 18,133 บาทต่อตัว เกษตรกรมีกำไร 1,233 บาทต่อตัว ผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสดตัวละ 2,517 บาท

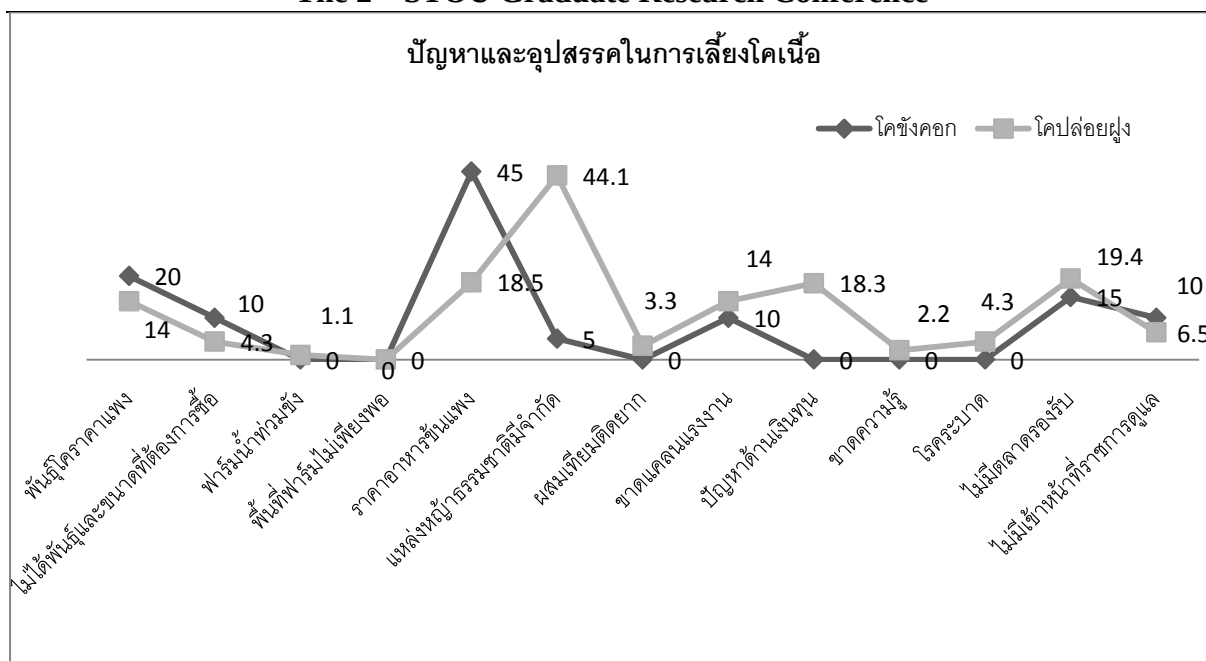
การศึกษาคำนวณหาต้นทุนการผลิตโคเนื้อรูปแบบโคขังคอก อายุ 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี ระยะเวลาการเลี้ยง 4 เดือน พบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด ได้แก่ค่าพันธุ์โค รองลงมาคือ ค่าอาหารข้น ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสดส่วนใหญ่เป็นค่าเสียโอกาสเงินลงทุน และค่าแรงงาน เพราะเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือน รายได้ของเกษตรกรมาจากการจำหน่ายโคเนื้อและมูลโครวม 21,483 บาทต่อตัว มีต้นทุนที่เป็นเงินสด 19,293 บาทต่อตัว เกษตรกรมีกำไร 1,136 บาทต่อตัว และมีผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสด 2,190 บาทต่อตัว

3. ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง สรุปผลการวิจัยดังนี้

3.1 ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูง คือแหล่งหญ้าธรรมชาติมีจำกัดร้อยละ 44.1 รองลงมาคือไม่มีตลาดรองรับร้อยละ 19.4 ปัญหาด้านเงินทุนร้อยละ 18.3

3.2 ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอก คืออาหารข้นราคาแพงร้อยละ 45.0 รองลงมาคือพันธุ์โคมีราคาแพงร้อยละ 20.0 ไม่มีตลาดรองรับร้อยละ 15.0 และเกษตรกรไม่สามารถหาซื้อพันธุ์โคและขนาดโคที่ต้องการซื้อได้คิดเป็นร้อยละ 10.0 ดังที่แสดงในภาพที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

ภาพที่ 1 กราฟแสดงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไป และการจัดการโคเนื้อของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

พบว่าสภาพการผลิตโคเนื้อทั้งสองรูปแบบ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ช่วงอายุของเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 51-60 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาสอดคล้องกับสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2549) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถม จากการศึกษากิจกรรมประกอบอาชีพหลักคือ อาชีพเกษตรกรรวม ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม รายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูงนั้นพบว่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 50,001-100,000 บาทต่อปี แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน เหตุผลในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเพราะเป็นอาชีพดั้งเดิมของครอบครัว โดยเกษตรกรสืบทอดต่อจากครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูง เกษตรกรเลี้ยงโค 2 ลักษณะคือลักษณะการเลี้ยงแบบไล่ต้อน เกษตรกรไล่ต้อนโคออกจากคอกในทุกๆเช้า เพื่อหากินตามแหล่งที่สาธารณะ หรือทุ่งนา ในเวลากลางวันก็ต้อนไปกินน้ำใกล้กับแหล่งที่หากิน หากไม่มีแหล่งน้ำเกษตรกรก็ต้อนกลับมาหากินน้ำที่คอก แล้วบ่ายจึงต้อนไปหากินหญ้า จากนั้นเกษตรกรต้อนโคมากินน้ำอีกครั้งก่อนกลับเข้าคอกในตอนเย็น การเลี้ยงลักษณะนี้เกษตรกรต้องพึ่งพาพื้นที่สาธารณะและแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งเมื่อถึงฤดูแล้งของทุกปี เกษตรกรก็จะขาดแคลนพื้นที่เลี้ยงสัตว์และแหล่งน้ำ การเลี้ยงอีกลักษณะหนึ่งก็คือการเลี้ยงแบบปล่อยให้แทะเล็มในที่เกษตรกรเอง หรือตามสถานที่เจ้าของอนุญาตให้เข้าไปแทะเล็มได้ เกษตรกรทำการล้อมรั้วด้วยลวดแล้วปล่อยกระแสไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ เพื่อไม่ให้โคออกมาจากสถานที่นั้นแล้วลูกไล่เข้าไปในที่ซึ่งไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิต การเลี้ยงลักษณะนี้เกษตรกรสามารถปล่อยโคไว้แล้วตนเองสามารถไปทำอื่นได้โดยไม่ต้องคอยดูแลตลอดเวลา การเลี้ยงลักษณะนี้มีเพียงเล็กน้อยซึ่งบางที่เกษตรกรก็เลี้ยงทั้งสองรูปแบบ แล้วแต่ความสะดวกของเกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรเลี้ยงโคในพื้นที่สาธารณะ รองลงมาเป็นพื้นที่ของตนเองและพื้นที่สาธารณะ สอดคล้องกับ สมปอง สรวม

ศิริ และไพโรจน์ ศิลม้น (2552) ศึกษาเรื่องระบบการผลิตโคพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบการเลี้ยงโคพื้นเมือง เกษตรกรใช้วิธีปล่อยฝูงโคเดินและเล็มหญ้าตามพื้นที่สาธารณะและทุ่งนาที่ไม่มีการเพาะปลูก สวนผลไม้ ตามริมถนน และในเขตป่าหรือภูเขาโดยค้อนโคออกจากคอกในตอนเช้านำกลับคอกในตอนเย็น เช่นเดียวกับไชยวรรณ วัฒนจันทร์และคณะ (2551) ศึกษาเรื่องสมรรถภาพการผลิตและลักษณะซากโคพื้นเมืองภาคใต้ภายใต้ระบบการเลี้ยงแบบปล่อยในจังหวัดสงขลา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ปล่อยให้โคเล็มกินหญ้าเฉพาะในช่วงเช้า-บ่าย และค้อนโคกลับเข้าคอกในช่วงเย็น-กลางคืน จากการศึกษาส่วนใหญ่เกษตรกรซื้อพันธุ์โคมาจากเกษตรกรด้วยกันเอง และจากการขยายพันธุ์ภายในฟาร์มของตน ในโคปล่อยฝูง การซื้อเข้าจะเป็นการซื้อพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ หรือการซื้อโครุ่นที่มีลักษณะดีเพื่อรอทดแทนพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ในอนาคต อีกกรณีคือเกษตรกรซื้อโครุ่นที่หย่านมมาปล่อยเลี้ยงในฝูงตน เพื่อขายให้กับผู้ที่มาซื้อไปขุนต่อไป ปัจจุบันพันธุ์โคส่วนใหญ่ที่เกษตรกรเลี้ยงเป็นโคพันธุ์พื้นเมือง รองลงมาคือโคลูกผสมอเมริกันบราห์มัน และโคลูกผสมฮินดูบราซิล เนื่องจากโคลูกผสมสายพันธุ์ต่าง ๆ นั้นเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า อัตราการเจริญเติบโตดีกว่า และราคาที่สูงกว่าโคพันธุ์พื้นเมือง เกษตรกรจึงหันมาเลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมกันเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ รุ่งเรือง สารวิจิตร (2552) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเลี้ยงโคพื้นเมืองในตำบลนาแห้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดเลย พบว่าเกษตรกรนิยมเลี้ยงโคพื้นเมือง รองลงมาคือลูกผสมพื้นเมืองกับอเมริกันบราห์มันและลูกผสมอื่นๆ จากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่เกษตรกรซื้อเข้าโคอายุ 1 ปี – ไม่เกิน 2 ปี เป็นการซื้อเข้าเพื่อรอทดแทนพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ในอนาคต หรือนำมาปล่อยไว้ในฝูงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อให้แก่เกษตรกรที่ต้องการนำไปเลี้ยงขุนต่อ รองลงมาคือโคอายุ 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี เกษตรกรเลี้ยงโคโดยการให้อาหารหยาบโดยปล่อยให้โคเดินในพื้นที่สาธารณะ และตัดมาให้กินเสริมบ้างเนื่องจากพื้นที่สาธารณะไม่เพียงพอ ในการเลี้ยงโคปล่อยฝูงมีการเสริมอาหารชั้นเล็กน้อย สำหรับแม่โคหลังคลอด และโคที่ต้องการเร่งขาย นอกจากนี้มีเกษตรกรไม่กี่รายที่มีการถนอมพืชอาหารหยาบ โดยใช้ข้าวโพดหมักใส่ถุงหรือถัง เมื่อถึงฤดูแล้งเกษตรกรจึงจำเป็นต้องซื้อฟาง และต้นหมักมาเลี้ยงโคในราคาที่สูง ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และการขาดแคลนพื้นที่สาธารณะสำหรับเลี้ยงโค ยังส่งผลทำให้เกษตรกรบางรายจำเป็นต้องลดจำนวนโคที่เลี้ยงโดยการคัดโคออกขาย และเกษตรกรบางรายจำเป็นต้องขายโคเหมาฝูง เพราะไม่มีทรัพยากรด้านอาหารเลี้ยงโค เลี้ยงนานไปก็ผอม และจะขาดทุนในที่สุด

การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบขังคอก พบว่ามีลักษณะการเลี้ยงจำกัดให้โคอยู่ในคอกหรือโรงเรือน เกษตรกรเป็นผู้นำอาหารหยาบมาให้ในทุกวัน และมีการเสริมอาหารชั้นเพื่อเพิ่มคุณค่าทางอาหาร เพื่อให้โคเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น ส่วนมากเป็นการซื้อโคเข้ามาเพื่อเลี้ยงในระยะเวลา 4 – 6 เดือน แล้วขายออกไป หรือที่เกษตรกรนิยมเรียกว่าโคขุน ส่วนใหญ่เกษตรกรซื้อพันธุ์โคจากตลาดนัดโคกระบือ เนื่องจากมีจำนวนโคให้เลือกมากมาย และหลากหลายพันธุ์ เกษตรกรสามารถคัดเลือกพันธุ์ อายุ ขนาด และจำนวนโคเนื้อได้ตามต้องการ สามารถต่อรองราคาจนกว่าจะพอใจทั้งสองฝ่าย พันธุ์โคที่เกษตรกรเลี้ยงส่วนใหญ่ ได้แก่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน โคพันธุ์พื้นเมือง โคพันธุ์ลูกผสมฮินดูบราซิลและโคพันธุ์ลูกผสมซาโรเลส์ตามลำดับ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อโคอายุ 1 ปี – ไม่เกิน 2 ปี รองลงมาซื้อโคอายุ 2 ปี – ไม่เกิน 3 ปี เนื่องจากพันธุ์โคปัจจุบันราคาสูงขึ้น โคที่อายุมาก ราคาที่สูงขึ้นเกษตรกรส่วนใหญ่มีเงินทุนไม่มากพอ สามารถคำนวณอายุโคได้จากการดูฟัน โคเนื้ออายุ 2 ปีขึ้นไปจะมีฟันแท้แล้ว 1 คู่ และมีโครงร่างที่เหมาะสมกับการนำไปขุน หรือเสริมอาหาร มีอัตราการเจริญเติบโตสูง โคจะอ้วนใหญ่ขายร่างได้อีก หากนำโคที่อายุน้อยเกิน โครงร่างยังไม่ได้ เมื่อเสริมอาหารเข้าไปโคก็จะอ้วน เตี้ย ลำ อัตราการเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร การให้อาหารโครูปแบบขังคอกส่วนใหญ่ให้อาหารหยาบผสมอาหารชั้น วิธีการให้อาหารหยาบ เกษตรกรจะเป็นผู้นำต้นข้าวโพด หญ้า หรือเศษเหลือจากการเกษตรมาให้โคกิน ไม่มีการปล่อยให้โคเดิน เนื่องจากเลี้ยงโคแบบขังคอกเป็นลักษณะการเลี้ยงแบบโคขุน ที่มีการเสริมอาหารโดยใช้อาหารชั้นสำเร็จรูป เนื่องจากเกษตรกรต้องใช้เป็นจำนวนมาก การซื้ออาหารสำเร็จรูปเป็นการประหยัดเวลาและแรงงาน รวมทั้งได้

สารอาหารครบถ้วนตามที่โคต้องการ เกษตรกรมีสถานที่จำกัด มีโรงเรือนที่มั่นคงแข็งแรง เกษตรกรที่เลี้ยงโคชังคอกส่วนใหญ่ปลูกหญ้าไว้ป้องกันการขาดแคลน และมีการถนอมพืชโดยการหมักใส่ถังหรือถุง ส่วนใหญ่เป็นเศษเหลือจากการเกษตร ได้แก่ ต้นข้าวโพดและ เปลือกข้าวโพด จึงมีหญ้าสดหรืออาหารหยาบเพียงพอตลอดปี และไม่จำเป็นต้องพาโคทะเล็มตามพื้นที่สาธารณะ เกษตรกรใช้เวลาเพียง 2-4 ชั่วโมงต่อวันในการเลี้ยงโค ซึ่งเกษตรกรสามารถใช้เวลาที่เหลือในการทำงานอื่น ร่วมกับการเลี้ยงโคด้วย ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรทำไร่เป็นอาชีพหลัก และเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสามารถพึ่งพาและเกื้อกูลกันได้อย่างดี

การสุขภาพและการรักษาโรคโคเนื้อแบบปล่อยฝูง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำทะเบียนบันทึก สอดคล้องกับไชยวรรณ วัฒนจันทร์และคณะ (2551) ศึกษาเรื่องสมรรถภาพการผลิตและลักษณะซากโคพื้นเมืองภาคใต้ ภายใต้ระบบการเลี้ยงแบบปล่อยในจังหวัดสงขลา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำทะเบียนตัวโค จากการศึกษาวิจัย เกษตรกรใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง มีการเปลี่ยนโคพ่อพันธุ์คุมฝูงทุกๆ 3 ปี รองลงมาเปลี่ยนพ่อพันธุ์ 4 ปีต่อครั้ง พบว่าอัตราการให้ลูกโคเฉลี่ยปีละ 1 ตัว รองลงมาอัตราการให้ลูกเฉลี่ย 3 ปี 2 ตัว และเกษตรกรที่เลี้ยงโคปล่อยฝูงมีการคัดโคสาวออกจากฝูง ในกรณีผสมพันธุ์ติดยาก หรือประสบอุบัติเหตุ เจ็บป่วยสอดคล้องกับ สมปอง สรวมศิริ และไพโรจน์ ศิลม้น (2552) ศึกษาเรื่องระบบการผลิตโคพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการคัดโคเพศเมียออกขายเมื่ออายุมาก หรือไม่สามารถให้ลูกได้ เกษตรกรที่เลี้ยงโคปล่อยฝูงไม่ได้ตรวจโรคโคก่อนนำเข้าคอก แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย สอดคล้องกับสมปอง สรวมศิริ และไพโรจน์ ศิลม้น (2552) ศึกษาเรื่องระบบการผลิตโคพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย แต่มีเกษตรกรบางส่วนไม่มีการฉีดวัคซีนและถ่ายพยาธิโค โดยเฉพาะเกษตรกรที่เลี้ยงโคในพื้นที่สูง เช่นเดียวกับ รุ่งเรือง สารวิจิตร (2552) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงโคพื้นเมืองในตำบลนาแห้ว อำเภอภูเพียง จังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในช่วงฤดูแล้งที่นำโคมาเลี้ยงในทุ่งนา จากการศึกษาวิจัยพบว่าแม่เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการฉีดวัคซีนให้กับโค แต่ก็ยังพบโรคระบาดบ้าง อาทิเช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวมและโรคไข้เซื่องซึม เกษตรกรจัดการกับโคเป็นโรคโดยการรักษาเองเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือตามสัตวแพทย์ ตามอาสาปศุสัตว์ป้องกันโรค

การสุขภาพและการรักษาโรคโคเนื้อแบบขังคอก เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำทะเบียนบันทึก เกษตรกรบางรายมีการเลี้ยงแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ร่วมกับการเลี้ยงโคขุนแต่เป็นการเลี้ยงในรูปแบบขังคอก ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการเปลี่ยนพ่อพันธุ์ทุกๆ 3 ปี และรองลงมาเปลี่ยนพ่อพันธุ์ 4 ปีต่อครั้ง พบว่าอัตราการให้ลูกโคชังคอกเฉลี่ยปีละ 1 ตัวและ มีการคัดโคสาวที่ผิดปกติออกเช่นเดียวกัน เกษตรกรที่เลี้ยงโคชังคอก ไม่มีการตรวจโรคโคก่อนนำเข้าคอก เกษตรกรทุกรายฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีการถ่ายพยาธิ ยาบำรุง แม้จะมีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ยังพบการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรจัดการโดยตามอาสาปศุสัตว์ป้องกันโรค รองลงมาตามสัตวแพทย์ และรักษาเอง

2. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูงและโคเนื้อแบบขังคอก

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคปล่อยฝูง ส่วนใหญ่เกษตรกรขายโคช่วงอายุ 1 ปี - ไม่เกิน 2 ปี รองลงมาเป็นโครุ่นเพศผู้อายุ 2 ปี-ไม่เกิน 3 ปี ซึ่งโคที่ขายนั้น น้ำหนัก 201-300 กิโลกรัม ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ ส่วนใหญ่มีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์ม มีเกษตรกรบางรายนำโคไปขายที่ตลาดนัดวิธีการจำหน่ายโคเนื้อพบว่าเกษตรกรขายแบบเหมาตัว การเลี้ยงโคปล่อยฝูงมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำเพราะส่วนมากเป็นต้นทุนการผลิตที่ไม่เป็นเงินสด เช่นอาหารหยาบตามพื้นที่สาธารณะไร่ สวน และทุ่งนา ที่ไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายในค่าอาหาร แต่มีระยะเวลาการเลี้ยงนาน

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอก เกษตรกรซื้อโคเนื้ออายุระหว่าง 1 ปีครึ่ง - 2 ปี และ อายุระหว่าง 2 ปี - ไม่เกิน 3 ปีมาเลี้ยงเสริมอาหารขึ้น ระยะเวลาประมาณ 4 เดือนจึงขาย น้ำหนักโคที่ขายส่วนใหญ่เป็นโคน้ำหนัก 300 – 400 กิโลกรัม และรองลงมา 400 - 500 กิโลกรัม ส่วนใหญ่มีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์มเกษตรกรส่วนใหญ่ขายแบบเหมาตัว มีเพียงบางรายใช้วิธีการชั่งน้ำหนัก ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นค่าพันธุ์โค และค่าอาหารขึ้น มากกว่าร้อยละ 80 ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งค่าพันธุ์โคจะขึ้นอยู่กับ พันธุ์ อายุ และขนาดของโคที่ซื้อ การเลี้ยงโคขังคอกนั้นมีต้นทุนที่สูง แต่ระยะเวลาการเลี้ยงน้อยกว่าโครูปแบบปล่อยฝูง

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อทั้งสองรูปแบบ เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระหว่างโคเนื้อแบบปล่อยฝูงและโคเนื้อแบบขังคอก พบว่าโคเนื้อแบบปล่อยฝูงซึ่งเป็นการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูก มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าเพราะส่วนมากเป็นต้นทุนการผลิตที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าแรงงานของเกษตรกร และค่าอาหารหยาบตามพื้นที่สาธารณะ ไร่ สวน และทุ่งนาที่ไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายในค่าอาหาร ทำให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าโคขังคอก แต่โคปล่อยฝูงมีระยะเวลาการเลี้ยงต่อรุ่นนานกว่าโคขังคอก การเลี้ยงโคขังคอกนั้นเหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีเงินทุน เพราะต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าพันธุ์โค ค่าอาหารขึ้น และค่าอาหารหยาบ ซึ่งเป็นต้นทุนเงินสด แต่ข้อดีของโคเนื้อแบบขังคอก คือระยะเวลาการเลี้ยงต่อรุ่นสั้นกว่าการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง ในโคเนื้อแบบขังคอกเกษตรกรสามารถเลี้ยงโคเนื้อได้ 3 รุ่นใน 1 ปี หากเปรียบเทียบผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อทั้ง 2 รูปแบบต่อปี จะพบว่าโคเนื้อแบบขังคอกให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าโคเนื้อแบบปล่อยฝูง แต่การเลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกมีต้นทุนสูง ต้องอาศัยการจัดการฟาร์มที่เป็นระบบ ทำให้เกษตรกรน้อยรายสามารถเลี้ยงได้อย่างยั่งยืน

3. ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบปล่อยฝูง คือแหล่งหญ้าธรรมชาติมีจำกัด เนื่องจากพื้นที่ที่เคยปล่อยทิ้งให้กร้าง เกษตรกรก็หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจกันมากขึ้น พื้นที่สาธารณะลดน้อยลง เนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ เกษตรกรจำเป็นต้องนำโคออกไปหากินไกลขึ้น เช่นเดียวกับสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2549) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อ พบการขาดแคลนหญ้าและพื้นที่เลี้ยงโค การเลี้ยงโคฝูงบางช่วง เช่น ช่วงที่มีการทำนา ช่วงหน้าฝนที่มีน้ำท่วม บางพื้นที่ไม่สามารถนำโคออกไปเลี้ยงได้ รวมทั้งหน้าแล้งที่ขาดแคลนหญ้านอกจากนี้พื้นที่และทุ่งหญ้าสาธารณะที่สามารถนำโคไปเลี้ยงได้ลดลงด้วย เนื่องจากพื้นที่สาธารณะลดลง และพื้นที่กร้าง เกษตรกรทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง เช่นเดียวกับ วริษา ลินทวิวรรกุล และคณะ (2551) ศึกษากระบวนการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรตามบริเวณชายแดนแม่น้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าปัญหาสำคัญในการเลี้ยงโคพื้นเมือง คือพื้นที่ปล่อยเลี้ยงมีน้อยลง เพราะมีการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา จากการศึกษาวิจัยปัญหา รองลงมาของผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูงคือพันธุ์โคมีราคาแพง และขาดแคลนแรงงาน ขณะที่เกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อแบบขังคอกมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคืออาหารขึ้นราคาแพงสอดคล้องกับ ภูธฤทธิ์ วิทยาพัฒนานุรักษ์ รักษาสิริ และพิสิษฐ์ สุวรรณแพทย์ (2552) ศึกษาภาวะเศรษฐกิจ และการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านราคาอาหารขึ้นที่มีราคาแพง ทำให้ไม่สามารถใช้ขุนโคได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาปัญหา รองลงมาของโคขังคอก คือพันธุ์โคราคาแพง ไม่ได้พันธุ์และขนาดที่ต้องการซื้อ และพบว่าเมื่อมีปัญหาเกษตรกรทั้งสองรูปแบบจะพูดคุยกันเองในกลุ่มผู้เลี้ยงโค รองลงมาเกษตรกรปรึกษาเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคปล่อยฝูง และโคขังคอกยังมีปัญหาและอุปสรรคที่รบกวนความช่วยเหลือ และต้องการการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในด้านต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูง

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยฝูง	เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอก
1) ก่อนการขายเกษตรกรควรศึกษาราคาและรูปแบบการขาย (ชั่งหรือเหมาตัว) ที่เหมาะกับโคเนื้อของตน เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบ	1) เกษตรกรควรศึกษาตลาดโคเนื้อเพื่อวางแผนการเลี้ยงโคตามตลาด ช่วงใดที่โคเนื้อราคาสูง และช่วงใดที่ราคาคต่ำ เช่น ช่วงเทศกาลราคาโคสูงขึ้น แต่ช่วงถือศีลอดของชาวมุสลิมราคาโคเนื้อจะซบเซา เป็นต้น
2) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่ม เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองด้านราคากับพ่อค้าคนกลาง และคอยติดตามข้อมูลข่าวสารด้านการเลี้ยง ด้านการตลาด	2) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เช่น จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงโค เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองด้านราคา และเพื่อการติดตามข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวด้านการตลาดอย่างสม่ำเสมอ
3) เกษตรกรควรมีการทำบันทึกตัวโค และการจัดการฟาร์ม รายรับรายจ่ายเพื่อควบคุมรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย	3) เกษตรกรควรมีการจดบันทึกการจัดการฟาร์ม รายรับรายจ่าย เพื่อให้ทราบต้นทุนผลตอบแทนที่แท้จริง และควบคุมรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
4) ควรมีการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้เกิดโรคระบาดในฟาร์ม	4) ควรมีการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้เกิดโรคระบาดในฟาร์ม และเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคเนื้อโค
5) เกษตรกรควรมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ยามหน้าแล้ง	5) เกษตรกรควรศึกษากรรมวิธีการถนอมพืชอาหารสัตว์ โดยการเพิ่มคุณค่าทางอาหารที่จำเป็นสำหรับโค

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาแต่ละช่วงการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร ว่าช่วงการผลิตใดให้ผลตอบแทนดีที่สุด
- 2.2 ควรมีการศึกษาวิถีห่วงโซ่ทางการตลาดโคเนื้ออย่างเจาะลึกถึงระบบกลไกทางการตลาดโคเนื้อ เพื่อเกษตรกรจะพัฒนาระบบการผลิตโคเนื้อสู่ตลาดได้อย่างเหมาะสมต่อไป
- 2.3 จัดสัมมนากลุ่มเกษตรกรระดมความคิดเห็นหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของการเลี้ยงโคเนื้อแต่ละรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์ (2554) “เอกสารเผยแพร่ พันธุ์โคนมและโคเนื้อ” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 15 ธันวาคม 2554 จาก http://www.dld.go.th/splb_lbr/pubdoc2.html
- จิรพรรณ ทองแท่น (2555) “สรุปข้อมูล และสถิติจำนวนโคเนื้อ และเกษตรกรผู้เลี้ยงประจำปี 2554” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555 จาก http://www.dld.go.th/ict/th/index.php?option=com_content&view=article&id=460:-2554&catid=231:-2554&Itemid=123
- ไชยา อัยสูงเนิน (2538) เทคนิคและประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ฐานเกษตรกรรม
- ภูษฤทธิ วิทยาพัฒนานุรักษ์ รักษาสิริ และพิสิษฐ์ สุวรรณแพทย์ (2552) รายงานการประชุมทางวิชาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่อง “ศึกษาสถานะเศรษฐกิจและการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี” ครั้งที่ 1 ประจำปี 2552 วันที่ 17-18 ธันวาคม 2552
- รุ่งเรือง สารวิจิตร (2552) แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงโคพื้นเมือง ใน ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
- วิรัช สันทวีวรกุล และคณะ (2551) ศึกษากระบวนการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรตามบริเวณชายแดนแม่น้ำโขงของ จังหวัดอุบลราชธานี ที่มา จดหมายข่าวธุรกิจโคเนื้อ ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 มกราคม 2551 สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 15 ธันวาคม 2554 จาก <http://www.dld.go.th/breeding/b/Ready/native-mekong%20river.html>
- ศูนย์เครือข่ายการวิจัยด้านเทคโนโลยีเนื้อสัตว์ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554) “จดหมายข่าว ธุรกิจเนื้อโคฉบับที่ 9” จาก <http://www.meatnet.kmitl.ac.th/>
- สมปอง สรวมศิริ และไพโรจน์ ศิลมน์ (2552) ระบบการผลิตโคพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 12 มีนาคม 2554 จาก http://www.meatnet.kmitl.ac.th/animal/viewpage.php?page_id=15
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2549) ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อ ส่วนวิจัยเศรษฐกิจปศุสัตว์และประมง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 12 มีนาคม 2554 จาก http://oae.go.th/more_news.php?dd=254
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกาญจนบุรี.สรุปข้อมูลและสถิติจำนวนโคเนื้อและเกษตรกรผู้เลี้ยง ประจำปี 2553 สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 3 มีนาคม 2554 จาก http://www.dld.go.th/pvlo_knr/
- สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ การเลี้ยงโคเนื้อเชิงธุรกิจ สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 2 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.dld.go.th/breeding/index.php/handbook/97-beefcattle-document/464-business-beef-book.html>
- อัญรา โพธิ์ดี (2538) “ต้นทุนและผลตอบแทนของกิจการฟาร์ม” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการฟาร์ม หน่วยที่ 9 หน้า 9 41 - 48 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
- ไชยวรรณ วัฒนจันทร์ และคณะ (2551) สมรรถภาพการผลิตและลักษณะซากโคพื้นเมืองภาคใต้ภายใต้ระบบการเลี้ยงแบบปล่อยในจังหวัดสงขลา สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว)